

Beroepsprofiel

CULTUURPROFESSIONAL

**Kunstvakdocent
Non-formele
cultuureducatie**

Inhoud

Voorwoord	4
Aanpak en werkwijze bij de totstandkoming van het beroepsprofiel	6
Algemene inleiding	8
Doel van het beroepsprofiel	8
Doelgroepen beroepsprofiel kunstvakdocent non-formeel	8
Werkveld	9
Positie van de kunstvakdocent	10
Aan wie geven kunstvakdocenten les	12
Kinderen (0 – 12 jaar)	12
Jongeren (12 – 18 jaar)	13
Volwassenen (18+ jaar)	13
Opleiding en scholing	14
Opleidingen	14
Scholing op het gebied van didactiek	15
Het vak bijhouden	16
Doelen van de kunstvakdocent in de non-formele cultuursector	17
Vakspecifieke doelen	17
Creativiteitsontwikkeling	17
Sociaal-emotionele doelen	18
Bijdrage aan talentontwikkeling	18
Aanbod en invulling lessen	20
Lesopbouw en inspiratie	20
Afstemming op wensen en behoeften van de doelgroep	20
Individueel of groepsverband	21
Beoordelen van proces en product	21
Competenties van de kunstvakdocent	23
Vakinhoudelijke competenties	23
Vakdidactische competenties	24
Pedagogische competenties	24
Ondernemersvaardigheden	25
De beroepspraktijk van de kunstvakdocent	26
Werkomstandigheden	26
Werktijden	26

De positie van de kunstvakdocent	26
Arbeidsvoorwaarden	27
Zzp-schap	27
Verhouding tot opdrachtgevers	27
Belangenorganisaties	27
Samenwerking met collega's	28
Omgevingsgerichtheid	28
Lokale context	28
Relatie binnen- en buitenschools	29
Kunstvakdocent van de toekomst	30
Nieuwe disciplines	30
Disciplineoverstijgend (samen)werken	30
Omgang met technologische en digitale ontwikkelingen	31
Inclusie en diversiteit	31
Toekomstige werkveld en positie van de kunstvakdocent	32
Kwaliteit en continuïteit van kunst en cultuur	33
Beleidsontwikkelingen	34
De drie culturele codes	34
Fair Practice Code	34
Code Diversiteit & Inclusie	34
Governance Code Cultuur	35
Meerjarenbrief: de kracht van creativiteit 2023-2025	35
Beleidsprogramma Cultuureducatie met kwaliteit	35
Beleidsprogramma school en omgeving	36
Beroepsprofiel KVDO	37
Bijlage overzicht bestudeerde documenten en websites	38
Documenten	38
Websites	39

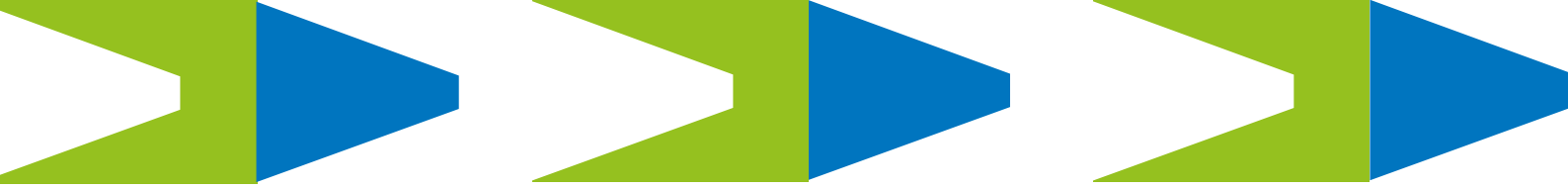

Voorwoord

LKCA richt zich op het stimuleren en vergroten van cultuurdeelname, op het versterken van de kwaliteit van cultuureducatie en op het ondersteunen van de structuur die daarvoor nodig is. Een belangrijke schakel daarin is de kunstvakdocent: de professional die deelnemers introduceert en begeleidt in de wereld van kunst en cultuur. Dat vraagt om goed opgeleide mensen die hun expertise kunnen blijven ontwikkelen. Deze professionals volgen hun opleiding en training via het formele (kunstvak)onderwijs, maar voor veel gebieden in de vrije tijd zijn zij ook op andere manieren geschoold. De beroepsprofielen van LKCA geven een beeld van wat een kunstvakdocent binnen een specifiek werkveld zou moeten kennen en kunnen. De profielen bieden houvast aan iedereen die bij de opleiding en het werk van de kunstvakdocent betrokken is.

In 2016 publiceerde LKCA vijf Schetsen van de Beroepspraktijk die richting gaven aan opleidingen en cultuurprofessionals die zich bezighielden met kunst- en cultuureducatie op school of in de vrije tijd. In datzelfde jaar publiceerde LKCA ook de Handreiking Basis voor Cultuureducatie die een visie gaf op de ontwikkelingen binnen het werkveld cultuureducatie. Deze documenten bewezen de afgelopen jaren hun waarde bij het duiden van ontwikkelingen in het cultuurveld en het onderwijs. De kunstvakdocentopleidingen gebruikten de Schetsen in hun traject van accreditatie. De Schetsen gaven een beeld van de beroepspraktijk waarin een afgestudeerde student zich moet kunnen redden.

Inmiddels merkten we dat er behoefte is aan actuele en meer gedifferentieerde profielen dan de Schetsen. Een profiel van de kunstvakdocent in het mbo ontbreekt bijvoorbeeld. Andere profielen zouden beter uitgesplitst kunnen worden, zoals een apart profiel voor de kunstvakdocent in het speciaal en praktijkonderwijs of profielen voor de kunstprofessional in de actieve cultuurparticipatie. Maar ook maatschappelijke ontwikkelingen zorgen voor een verandering in het werk van de cultuurprofessional. Denk aan curriculumherziening, het lerarentekort, de aandacht

voor het sociaal-emotioneel welbevinden en de rol die cultuureducatie daarin kan spelen of andere verbindingen met zorg en welzijn.

Mede op verzoek van het werkveld is LKCA een traject gestart om de beroepsprofielen uit te werken voor de verschillende werkvelden. Het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in het primair onderwijs en kinderopvang verscheen in 2023.

Wat hierna volgt is het beroepsprofiel van de kunstprofessional in non-formele educatie. Dit beroepsprofiel verscheen tegelijkertijd met dat voor de kunstvakdocent in het voortgezet onderwijs. Onderzoeksbureau Sardes heeft de profielen uitgewerkt.

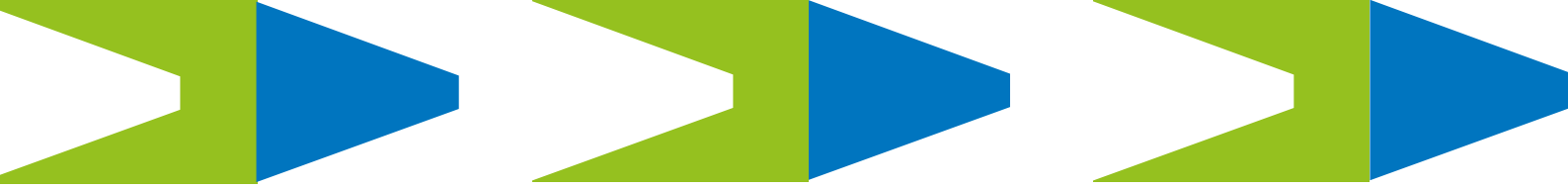
Aanpak en werkwijze bij de totstandkoming van het beroepsprofiel

Dit beroepsprofiel gaat over de kunstvakdocent in het non-formele cultuurveld. Dat wil zeggen: docenten die werkzaam zijn in de non-formele cultuureducatie, ofwel de cultuureducatie die in de vrije tijd plaatsvindt. Het profiel is samengesteld op basis van verschillende bronnen: deskresearch, interviews, veldraadplegingen en gesprekken met deskundigen.

Allereerst hebben wij documenten en websites bestudeerd (zie bijlage voor een overzicht). Dit gaf zicht op het werkveld en op degenen die werkzaam zijn als docent in de non-formele cultuureducatie. Deze informatie is opgenomen in het beroepsprofiel, met name in de paragrafen die onder de algemene inleiding staan en in het deel over beleidsontwikkelingen, maar ook elders in de tekst. Met voetnoten is de betreffende bron aangegeven. Daarnaast was de deskresearch een voorbereiding op de interviews.

Er vonden diepte-interviews plaats met tien kunstvakdocenten werkzaam in verschillende disciplines in het non-formele cultuurveld. We verzamelden 'verhalen': wat inspireert docenten, waarom hebben zij voor het beroep gekozen, wat zijn de aantrekkelijke kanten ervan, wat willen zij leerlingen bijbrengen, welke ervaring is ze bijgebleven en wat heeft ze gevormd. Deze werkwijze is ontleend aan de aanpak bij de Expeditie Lerarenagenda.¹ De uitkomsten van de interviews zijn in een apart document geanalyseerd en besproken met LKCA. Deze reflectie op de interviewuitkomsten mondden uit in een aantal gespreksonderwerpen die tijdens zogenaamde veldraadplegingen zijn besproken. De veldraadplegingen hadden als doel om de uitkomsten van de interviews te toetsen aan een grotere groep kunstvakdocenten. Dat gebeurde aan de hand van stellingen (met een

¹ Zie: [Onderzoek naar adaptief vermogen van leraren - ExpeditieLerarenAgenda](#)

toelichting op de uitkomsten van de interviews) tijdens vier online bijeenkomsten. In de veldraadplegingen zijn bevindingen getoetst en verrijkt. Tijdens drie veldraadplegingen spraken we met in totaal dertien personen. Dit waren (voormalig) docenten in het non-formele cultuureducatieveld. Zij komen uit verschillende disciplines (o.a. muziek, dans, film, circustheater, fotografie). Ten slotte spraken we tijdens een aparte online bijeenkomst met vertegenwoordigers van de vakverenigingen voor kunstvakdocenten: VONKC, VLS, Cultuurconnectie en KVDO. Ook zij kregen de stellingen voorgelegd en daarnaast de input uit de drie voorgaande veldraadplegingen. De uitkomsten van de vier bijeenkomsten zijn beschreven in een apart document. Op basis daarvan is het profiel verder aangevuld en uitgewerkt. De informatie in het beroepsprofiel is daarmee op drie bronnen gebaseerd. Als we uit de deskresearch hebben geput, staat dat vermeld in voetnoten. Daar waar geen voetnoten staan, is de informatie afkomstig van de interviews en de veldraadplegingen.

De inbreng van de geïnterviewden en de deelnemers aan de bijeenkomsten heeft waardevolle informatie opgeleverd. **Wij willen daarom alle betrokkenen heel hartelijk danken!**

Algemene inleiding

DOEL VAN HET BEROEPSPROFIEL

LKCA wil een bijdrage leveren aan de kwaliteit van de kunstprofessional² op het gebied van cultuureducatie en -participatie en daarmee aan de kwaliteit van cultuureducatie en -participatie als geheel. Om die reden zijn beroepsprofielen opgesteld. Het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in een non-formele setting maakt hier onderdeel van uit. Door te beschrijven welke inhoudelijke en educatieve kennis, vaardigheden en attitudes nu en in de toekomst nodig zijn, ontstaat een beeld dat richting geeft en als inspiratiebron kan dienen.

DOELGROEPEN BEROEPSPROFIEL KUNSTVAKDOCENT NON-FORMEEL

Het beroepsprofiel is bedoeld voor:

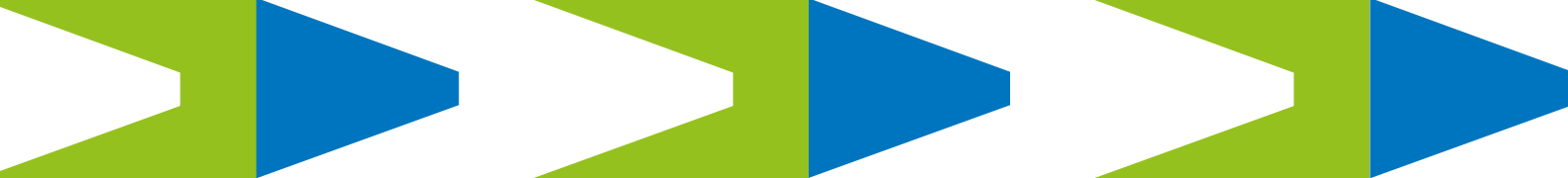
- (aanstaande) kunstvakdocenten die educatieve activiteiten uitvoeren met kinderen, jongeren en volwassenen van alle leeftijden binnen de non-formele educatie;
- opleidingen van de kunstvakdocent;
- nascholingsinstituten voor de kunstvakdocent.

Non-formele cultuureducatie bestaat uit kunstactiviteiten in de vrije tijd met een educatief doel. De deelnemers aan deze activiteiten willen iets leren. Dat kan kortstondig of gedurende een lange periode zijn, individueel of in groepsverband en is bestemd voor alle leeftijden. Lessen en cursussen maken geen deel uit van reguliere curricula van scholen. Ze vinden plaats in culturele instellingen, centra voor de kunsten, wijkgebouwen, gemeenschapshuizen, in schoolgebouwen of aan huis bij de kunstprofessional.

Het beroepsprofiel kan op verschillende manieren benut worden:

1. Kunstvakdocenten kunnen het profiel gebruiken om hun eigen profiel tegen af te zetten en het gebruiken als basis voor verdere persoonlijke ontwikkeling en scholing.

² De termen kunstvakdocent en kunstprofessional worden in dit beroepsprofiel beide gebruikt om de groep professionals aan te duiden die cultuureducatieve activiteiten uitvoeren in een non-formele setting.

-
2. Bestuurders en managers van instellingen voor kunst en cultuur en overheden kunnen de profielen gebruiken om voorwaarden te formuleren waarmee de kwaliteit van de kunstvakdocent gewaarborgd kan worden.
 3. Kunstvakopleidingen kunnen het beroepsprofiel gebruiken bij de inrichting van hun opleiding en nascholing om deze zo goed mogelijk aan te laten sluiten op de huidige en toekomstige beroepspraktijk van hun afgestudeerden.³

Het beroepsprofiel beschrijft wat een ervaren kunstvakdocent in de non-formele cultuureducatie zou moeten kunnen en kennen. Voor beginnende docenten kan het richting geven, ervaren docenten kunnen zich aan het profiel spiegelen.

Bijna de helft van de kunstvakdocenten in de non-formele cultuureducatie zijn vakbekwaam in één of meerdere kunstdisciplines via een formele opleiding. De praktijk leert dat ook docenten zonder een formele opleiding, bijvoorbeeld autodidacten, in het non-formele cultuurveld doceren. Het beroepsprofiel kan beide typen docenten ondersteunen en inspireren.

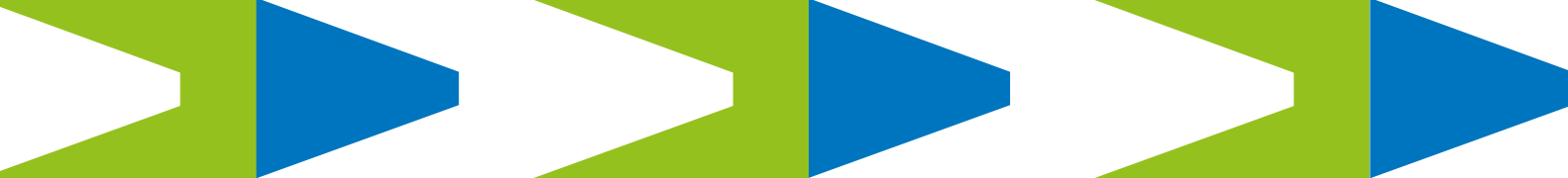
WERKVELD⁴

Uit monitoronderzoeken van LKCA blijkt dat veel mensen in Nederland in hun vrije tijd kunstzinnig bezig zijn. In 2021 volgden ongeveer twee miljoen mensen kunstlessen in hun vrije tijd en ongeveer anderhalf miljoen Nederlanders waren lid van een amateurkunstvereniging. In 2023 is de definitie van kunstbeoefenaar door LKCA aangepast (inclusiever gemaakt), waardoor het percentage Nederlanders van zes jaar en ouder dat kunstzinnige, creatieve en muzikale activiteiten uitoefent op 55 procent ligt, ongeveer 9,2 miljoen Nederlanders.

Het percentage kunstbeoefenaars is gestegen sinds 2017 en dat geldt voor alle leeftijdsgroepen, met uitzondering van kinderen in de basisschoolleeftijd. Het aandeel voor beeldende activiteiten (inclusief knutselen, sieraden maken, naaien, breien, etc.) ligt in 2023 met 24 procent het hoogst. Het aandeel zingen, dansen,

³ Tegelijkertijd met dit beroepsprofiel is een opleidingsprofiel voor kunstvakdocentenopleidingen verschenen. Dat profiel moet ervoor zorgen dat studenten over de juiste competenties beschikken om startbekwaam het werkveld in te stromen. Tijdens de totstandkoming van beide profielen is afgestemd, want er zijn uiteraard grote raakvlakken.

⁴ Deze en de volgende paragraaf zijn gebaseerd op twee monitoronderzoeken van LKCA: Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2021). *Kunstzinnig en creatief in de vrije tijd. Monitor amateurkunst 2021*. LKCA en IVA.
Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2023). *Kunstzinnig, creatief en muzikaal in de vrije tijd. Monitor Amateurkunst 2023*. LKCA en IVA.

kunstzinnig fotograferen en filmen, het bespelen van een instrument en creatief schrijven ligt elk tussen de 11 en 16 procent.

Het aantal kunstbeoefenaars dat in groepsverband actief is, daalt al enige jaren: in 2017 ging het nog om 41 procent, in 2021 om 30 procent en in 2023 om 11 procent van de kunstbeoefenaars. Het gaat hierbij om kunstbeoefening in verenigingen zoals koren, orkesten, toneelclubs, dansverenigingen, foto- en filmclubs en om informele groepen. Het aandeel beoefenaars dat een les, cursus of workshop volgt, is 18 procent.

Voor alle activiteiten geldt dat het aandeel onder kinderen (64%) en jongeren (53%) een stuk hoger ligt dan onder volwassenen. Kinderen en jongeren doen dus vaker mee aan kunstzinnige en creatieve activiteiten dan volwassenen. Bovendien daalt het percentage deelnemers aan kunstzinnige en creatieve activiteiten per leeftijdsgroep.

Veel meer vrouwen dan mannen houden zich bezig met een kunstzinnige activiteit, al dan niet in groepsverband. Onder hbo- en universitair opgeleiden is het percentage deelnemers hoger dan onder degenen met een mbo- of andere opleiding.

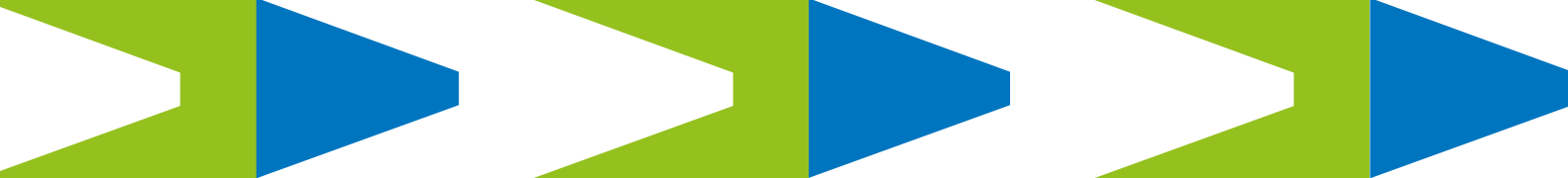
Een derde van de kunstbeoefenaars volgt rechtstreeks lessen, cursussen of workshops bij een zelfstandige docent of bij een kunstenaar met een eigen lespraktijk. Het overige deel heeft zich aangemeld bij een organisatie, zoals een vereniging, dans- of balletschool, buurthuis of wijkcentrum, muziekschool of centrum voor de kunsten.

POSITIE VAN DE KUNSTVAKDOCENT

Kunstprofessionals in de non-formele educatie begeleiden amateur-kunstbeoefenaars. Het zijn o.a. muziekdocenten, dansdocenten, dirigenten, regisseurs en docenten beeldende vorming. De Monitor Amateurkunst spreekt over artistiek begeleiders en dat is een grote groep: tussen de 10.000 en 20.000 professionals⁵ die er (gedeeltelijk) hun brood mee verdienen. Hoeveel daarvan specifiek een educatieve taak hebben, is niet bekend.

De Monitor Amateurkunst maakt onderscheid tussen de begeleiding van verenigingen, clubs en groepen (formeel en informeel). De meerderheid (64%) van

⁵ Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2020). *Arbeidstevredenheid van buitenschoolse kunstvakdocenten en artistiek begeleiders. Prachtig vak in een falende markt*. LKCA en IVA.

de verenigingen, clubs of groepen wordt begeleid door een artistiek begeleider. Bij verenigingen is het aandeel met begeleiding door artistiek begeleiders het hoogst (82%) en bij informele groepen het laagst (33%).

Ruim de helft (55%) van deze professionals heeft een kunstvakopleiding. In 20 procent van de gevallen is er geen zicht op de opleiding van de artistiek begeleider. De rest heeft vooral praktijkervaring en heeft zich via cursussen geschoold. Slechts 2 procent heeft geen scholing of ervaring.⁶

Er zijn in de culturele en creatieve vrijetijdssector veel zelfstandig werkenden (zzp'ers) actief, maar er zijn ook professionals in collectieven en professionals in loondienst. Collectieven zijn min of meer georganiseerde vormen van samenwerking van kunstprofessionals. Soms waren die eerder bij een kunstencentrum in loondienst dat werd ontmanteld, soms zijn ze ontstaan vanuit een ander motief. In het verleden kenden veel gemeenten een muziekschool en/of een centrum voor de kunsten. Door flinke bezuinigingen in de culturele sector, vooral rond 2012 en de jaren daarna, is deze gemeentelijke infrastructuur sterk ingekrompen. Docenten zijn ontslagen en zij hebben vaak noodgedwongen hun beroepspraktijk voortgezet als zelfstandig ondernemer. Ook pas afgestudeerde docenten moesten als zzp'er aan de slag in de vrijetijds-cultuursector.⁷

Het aantal banen in de gehele creatieve en culturele sector kende een dip in 2020 die verklaard kan worden door de effecten van de coronapandemie. Vanaf 2022 herstelt het aantal banen zich tot voorbij het niveau van voor de pandemie. In de deelsector 'Kunsten en cultureel erfgoed', waar de daling van het aantal banen aanzienlijk was, is ook de stijging het sterkst. In hoeverre dit specifiek van toepassing is op de beroepsbeoefenaars in de non-formele educatie is niet bekend.⁸

⁶ Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2023). *Kunstzinnig, creatief en muzikaal in de vrije tijd. Monitor Amateurkunst 2023*. LKCA en IVA.

⁷ Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2020). *Arbeidstevredenheid van buitenschoolse kunstvakdocenten en artistiek begeleiders. Prachtig vak in een falende markt*. LKCA en IVA.

⁸ Boekmanstichting Beroepspraktijk - Cultuurmonitor

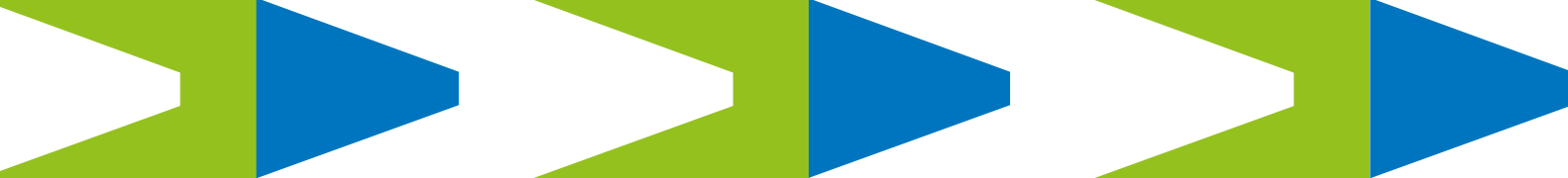
Aan wie geven kunstvakdocenten les

Kunstvakdocenten in de non-formele cultuursector hebben te maken met kunstbeoefenaars met allerlei (culturele) achtergronden, verschillende beginniveaus en ontwikkelmogelijkheden en alle leeftijden. Elke groep vraagt om een andere manier van werken. Dat betekent dat kunstvakdocenten veel variatie, maar ook uitdagingen hebben in hun werk.

In de non-formele cultuureducatie komen deelnemers vrijwillig naar de lessen, dus motivatie en inzet zijn meestal hoog in vergelijking met leerlingen in het onderwijs. Kunstvakdocenten geven aan dit als een positief aspect van hun werk te zien. Zij vinden het prettig om te werken met mensen die iets willen bereiken en die komen om wat te leren. Dat is voor veel docenten de reden om voor dit werkveld te kiezen. Die motivatie en inzet van de deelnemers vinden de kunstvakdocenten belangrijker dan het niveau dat mensen uiteindelijk bereiken.

KINDEREN (0 – 12 JAAR)

Jonge kinderen zijn nieuwsgierig, minder geremd, durven meer en denken minder binnen de lijnen dan oudere kinderen. Dat zijn belangrijke voorwaarden voor het bezig zijn met kunst: durven proberen, loslaten, je fantasie inzetten en gewoon doen. Kinderen tussen de 0 en 12 gaan verschillende ontwikkelingsfasen door, waarop kunstvakdocenten hun opdrachten en didactiek goed moeten kunnen afstemmen. Bij verschillende leeftijden horen verschillende verwachtingen, waarbij het relevant is dat de kunstvakdocent kinderen uitdaagt binnen hun mogelijkheden. Bij jonge kinderen kan de nieuwsgierigheid benut worden en de fantasie worden aangesproken, maar er moet rekening gehouden worden met een korte spanningsboog. Bij wat oudere kinderen kunnen soms remmingen en onzekerheid een rol gaan spelen. Ook leeftijdgenoten worden steeds belangrijker en kinderen gaan elkaar nadoen om niet buiten de groep te vallen. Kunstvakdocenten stimuleren de eigenheid van kinderen, bieden vrijheid voor experimenteren (waarbij al dan niet

spelenderwijs kennis en vaardigheden worden aangeleerd), zijn rolmodel en bieden inspiratie.

JONGEREN (12 – 18 JAAR)

Vanaf de overgang naar de middelbare school staat de ontwikkeling van de eigen identiteit en eigenheid voor jongeren centraal en het ontdekken van hun plaats in de wereld. Jongeren vormen hun identiteit en zelfbeeld en staan open voor het nieuwe, het vreemde en het onbekende. De invloed van leeftijdgenoten daarbij is aanzienlijk. Jongeren zijn in deze levensfase bezig met het uitproberen van identiteiten en perspectieven en zijn gevoelig voor het oordeel van hun vrienden. Kunstvakdocenten kunnen ze hierbij ondersteunen door de nieuwsgierigheid, verwondering en fascinatie aan te spreken en de jongeren te laten ontdekken wie ze zijn, wie ze willen zijn en wat ze blijken te kunnen. De kunstvakdocent schept de voorwaarden hiervoor, zoals een veilige setting en technische en vakinhoudelijke ondersteuning. Ook het sociale aspect is van belang: jongeren willen elkaar ontmoeten en samen activiteiten ondernemen.

VOLWASSENEN (18+ JAAR)

Kunstvakdocenten die werken met volwassenen ontmoeten een doelgroep die over het algemeen een bewuste keuze maakt voor kunstbeoefening. De motivatie van deze mensen varieert van het leren van nieuwe vaardigheden en technieken tot het vinden van ontspanning en expressie buiten hun dagelijkse routines.⁹ Volwassenen brengen hun eigen levenservaringen en achtergronden mee naar de lessen, wat een rijke bron van inspiratie en diversiteit kan zijn voor de (groeps)dynamiek. Daarnaast hebben volwassenen vaak specifieke interesses en doelen. Kunstvakdocenten kunnen profiteren van de autonome leerhouding van volwassenen en deelnemers stimuleren om zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun leerproces. Voor veel volwassenen is de sociale interactie tijdens kunstlessen ook van groot belang. Groepsprojecten en samenwerkingsactiviteiten kunnen niet alleen vakspecifieke vaardigheden verbeteren, maar ook een gevoel van gemeenschap en verbondenheid creëren. Er is daarnaast een groeiende belangstelling voor de inzet van kunstbeoefening voor het vergroten van welzijn en tegengaan van eenzaamheid, met name bij ouderen.¹⁰ Kunstvakdocenten kunnen de sociale aspecten van gezamenlijke kunstbeoefening benutten om een inclusieve en ondersteunende leeromgeving te bevorderen.

⁹ Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2023). *Kunstzinnig, creatief en muzikaal in de vrije tijd. Monitor Amateurlkunst 2023*. LKCA en IVA

¹⁰ Ditzhuijzen, J. van, Grinsven, S. van & Groot, N. de (2018). *Wat werkt bij culturele interventies voor ouderen. Hoe kunst kan bijdragen aan positieve gezondheid*. Movisie.

Opleiding en scholing

Binnen het veld van non-formele cultuureducatie zijn kunstvakdocenten met verschillende opleidingsachtergronden actief. Een deel heeft een hbo-kunstvakopleiding gevolgd met aanvullend een vorm van bijscholing of deskundigheidsbevordering. Anderen hebben een opleiding gevolgd bij een particuliere instelling (hbo- of ander niveau) of mbo-instelling. Een klein deel heeft zich als autodidact ontwikkeld.

OPLEIDINGEN

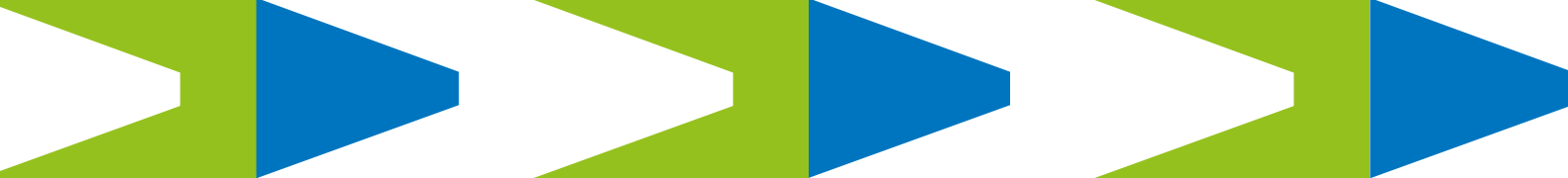
Voor het primair en voortgezet onderwijs is wettelijk vastgelegd welke bevoegdheid een leraar moet hebben om les te mogen geven. Voor de non-formele kunsteducatie bestaat zo'n regeling niet. Afspraken over de gewenste bevoegdheid en bekwaamheid worden door de cultuursector zelf gemaakt en vastgelegd in cao's, zoals de cao Kunsteducatie. Werkgevers bepalen zelf welke bekwaamheid en opleiding zij nodig achten.

Hbo-instellingen, waaronder hogescholen voor de kunsten, bieden kunstonderwijs in verschillende disciplines aan, waaronder specifieke opleidingen voor kunstvakdocent in de disciplines muziek, beeldend, dans, drama, muziek en circus. Naast de disciplinegerichte opleidingen bieden de hbo-instellingen steeds meer interdisciplinaire opleidingen aan.¹¹ Ook zijn er hbo-opleidingen waarbij kunst en cultuur met andere domeinen zijn gecombineerd, zoals gezondheidszorg of wetenschap en technologie.¹² Daarnaast bieden mbo-instellingen opleidingen voor creatieve beroepen aan (kunst, cultuur en media).

Naast de rijkserkende opleidingen zijn er particuliere beroepsopleidingen voor kunstprofessionals (op verschillende niveaus), die zich vaak richten op één discipline of een kunstvorm die in het reguliere kunstvakonderwijs geen of een minder

¹¹ Zoals de opleiding DesignLab van de Gerrit Rietveld Academie.

¹² Zoals de opleiding Muziektherapie van ArteZ of de opleiding ArtScience aan de KABK.

expliciete plek hebben, zoals urban dance, music of black origin, het bespelen van niet-westerse instrumenten of cross-overs.

Veel docenten in de non-formele cultuureducatie hebben ofwel een docentopleiding gevolgd, ofwel een opleiding tot uitvoerend kunstenaar waarbij of waarna ze in aanraking kwamen met educatie in het non-formele cultuurveld en ervoor kozen hier (gedeeltelijk) hun werk van te maken. Voor hbo-muziekopleidingen geldt dit onderscheid tussen docerend en uitvoerend overigens minder sterk: waar de opleiding Docent Muziek opleidt tot het funderend onderwijs en groepsactiviteiten in de vrije tijd, is de Bachelor Muziek bedoeld om op te leiden tot professionele bespeler van een specifiek instrument. Niet alle opleidingen Bachelor Muziek leiden ook op tot muzikdocent in dat specifieke instrument.

SCHOLING OP HET GEBIED VAN DIDACTIEK

Het helpt een (startend) kunstvakdocent om over pedagogisch-didactische vaardigheden te beschikken. Docentopleidingen besteden hier aandacht aan, al is dat volgens sommige geïnterviewden niet altijd voldoende of dermate diepgaand. Bovendien werken in het veld van de non-formele kunsteducatie, naast de kunstvakdocenten met een formele onderwijsbevoegdheid, ook docenten die zich op een andere manier de benodigde competenties hebben eigen gemaakt.

Veel kunstvakdocenten ontwikkelen en verdiepen hun pedagogisch-didactische vaardigheden tijdens de loopbaan. Er zijn opleidingen en cursussen beschikbaar die over het algemeen geen officieel erkend diploma bieden, maar wel gecertificeerde aanbieders zijn, waardoor er garantie is voor kwaliteit.¹³ Grotere culturele instellingen hebben soms een eigen professionaliseringsaanbod en/of organiseren intervisie en coaching en dragen daarmee bij aan nieuwe inzichten en impulsen voor les(kwaliteit).

De opkomst van nieuwe disciplines en cross-overs zorgde voor een vraag naar kunstvakdocenten waar (nog) geen docentopleidingen voor zijn, dus moeten kunstvakdocenten in het non-formele veld zelf op zoek naar manieren om zich didactische kennis en vaardigheden eigen te maken.

¹³ Zie: [Certificering | Cultuurconnectie](#) en [overzicht-gecertificeerden](#).

HET VAK BIJHOUDEN

Kunstvakdocenten in het dynamische non-formele cultuurveld vinden het belangrijk om up-to-date te blijven, zowel vakinhoudelijk als pedagogisch-didactisch, zo blijkt uit de interviews en veldraadplegingen. Dat vraagt om een actieve houding en alertheid.

Omdat bij- en nascholingsmogelijkheden niet altijd beschikbaar en/of lastig te vinden zijn, benutten de kunstvakdocenten ook andere kanalen, zoals supervisie, coaching, intervisie, sparren met collega's en het uitwisselen van ervaringen en tips. Het volgen of bekijken van lessen van een ander kan zowel vakinhoudelijk als op didactisch vlak verdieping bieden. Een onderzoekende houding is hierbij helpend: kritische vragen kunnen stellen en hier passende kennis bij kunnen vinden uit literatuur en praktijksituaties, maar ook openstaan voor vragen van anderen. Een kunstvakdocent leert dan kritisch naar de eigen praktijk te kijken en deze verder te ontwikkelen.

Doelen van de kunstvakdocent in de non-formele cultuursector

Kunstvakdocenten dragen op verschillende manieren bij aan de ontwikkeling van hun leerlingen. Welke doelen streven zij na in en met hun lessen? We maken een onderscheid in vakspecifieke doelen, doelen rondom creativiteitsontwikkeling, sociaal-emotionele doelen en bijdragen aan talentontwikkeling.

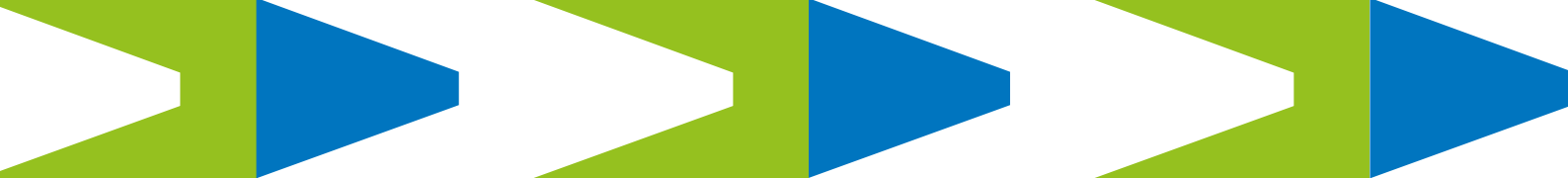
Over het algemeen geldt dat kunstvakdocenten zich inzetten om hun passie en liefde voor de kunst over te brengen op hun leerlingen. Ze willen het plezier dat ze zelf beleven ook aan anderen overbrengen en mensen laten zien wat kunst en cultuur allemaal te bieden heeft.

VAKSPECIFIEKE DOELEN

Kunstvakdocenten beheersen hun vak en brengen hun leerlingen kennis en vaardigheden op het vakgebied bij. Ze beschikken over een breed scala aan technieken en laten deelnemers in aanraking komen met verschillende materialen, genres en stromingen. Het op een juiste manier aanleren van technieken en vaardigheden staat hoog in het vaandel van kunstvakdocenten. Er is aandacht voor het beschouwen, beleven en creëren van kunst en cultuur. Kunstvakdocenten binnen de non-formele cultuursector hebben meestal niet als eerste doel om leerlingen op hoog uitvoerend niveau te krijgen, al zijn er uitzonderingen binnen muziek. Een kunstvakdocent kan uitdaging bieden en laten zien wat er allemaal mogelijk is, maar sluit daarbij vooral aan op de doelen en ambities die de leerlingen zelf belangrijk vinden. Mede daardoor doen leerlingen vakspecifieke kennis en vaardigheden op, werken ze aan hun zelfvertrouwen en leren ze om door te zetten.

CREATIVITEITSONTWIKKELING

Kunstvakdocenten in het non-formele veld stimuleren leerlingen in hun creatieve ontwikkeling. Ze ondersteunen ze daarbij door de nieuwsgierigheid aan te moedigen, veel gelegenheid te bieden om te experimenteren en gerichte feedback te geven. Ze brengen leerlingen in aanraking met andere denkrichtingen en

-patronen en zorgen ervoor dat zij zich hiervoor openstellen ('out-of-the-box'). Ze spreken de verbeeldingskracht van deelnemers aan.

Als kunstvakdocent is het van belang inzicht te hebben in het creatieve proces van een deelnemer en te weten op welk moment er welke ondersteuning gegeven kan worden om deze verder te brengen. Kennis van de stappen in een creatief proces op het gebied van de eigen kunstdiscipline helpt docenten daarbij.

SOCIAAL-EMOTIONELE DOELEN

Kunstvakdocenten leveren een bijdrage aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van hun leerlingen. Ze stimuleren doorzettingsvermogen bij het aanleren van de juiste technieken en laten deelnemers ontdekken wat persoonlijke valkuilen zijn. Docenten werken aan zelfvertrouwen en autonomie bij hun leerlingen. Ook leren ze deelnemers samenwerken met anderen en bieden ze ruimte voor sociale participatie en ontmoeting. Ze zorgen voor een veilig klimaat waarin de creativiteit en de persoonlijke groei van de leerlingen tot hun recht komen. Ze bieden ruimte voor plezier en ontspanning tijdens de kunstbeoefening.

Wanneer kunstvakdocenten werken met jongere leerlingen, kunnen levensvaardigheden geoefend worden die (met name kinderen) helpen om zich vrij te uiten in de kunsten. Een kunstvakdocent is dan ook een rolmodel dat aandacht heeft voor persoonsvorming. Dat alles kan uiteindelijk bijdragen aan meer welzijn en levensgeluk en een grotere weerbaarheid van de leerlingen.

BIJDRAGE AAN TALENTONTWIKKELING¹⁴

Kunstvakdocenten in het non-formele veld spelen een belangrijke rol in het herkennen en verder brengen van kwaliteiten van leerlingen. Leerlingen krijgen daarbij de kans om te onderzoeken waar ze goed in zijn, waardoor (ook nog onontdekte) kwaliteiten naar voren kunnen komen. Docenten ondersteunen de (intrinsieke) motivatie en ambities.¹⁵ Ook reiken zij mogelijkheden voor verdere scholing aan. Het is daarom nuttig als kunstvakdocenten inzicht hebben in het culturele veld en mogelijkheden kunnen aanreiken aan leerlingen. Het behoort echter niet tot de belangrijkste taak

¹⁴ Er zijn verschillende definities van talentontwikkeling, van breed (zie bijvoorbeeld: <https://www.slo.nl/thema/meer/talentontwikkeling/>) tot smal. Hier doelen we op: 'Voorzieningen die toeleiden naar het kunstvakonderwijs of beroepsuitoefening in een kunstvak' ook wel toptalent genoemd (zie bijvoorbeeld: Inventarisatie toptalentontwikkeling - LKCA).

¹⁵ Kunstbeoefenaars die beter willen worden en daarom lessen, cursussen of workshops volgen, vinden we het meest bij degenen die een muziekinstrument leren bespelen, het minst bij beoefenaars die schrijven en aan knutselen, sieraden maken en diamond painting doen (Neele, Mariën & Zernitz (2023)).

van kunstvakdocenten om cursisten naar een professioneel niveau te brengen. Dat hoort eerder thuis bij de kunstvakopleidingen, al zijn er uitzonderingen.

Een kunstvakdocent heeft bij het ontwikkelen van talenten ook oog voor de kansen of juist belemmeringen in de (thuis)omgeving van de leerling. Zeker bij jongere leerlingen is het zinvol een verbinding te leggen met het binnenschoolse kunst- en cultuuraanbod.

Aanbod en invulling lessen

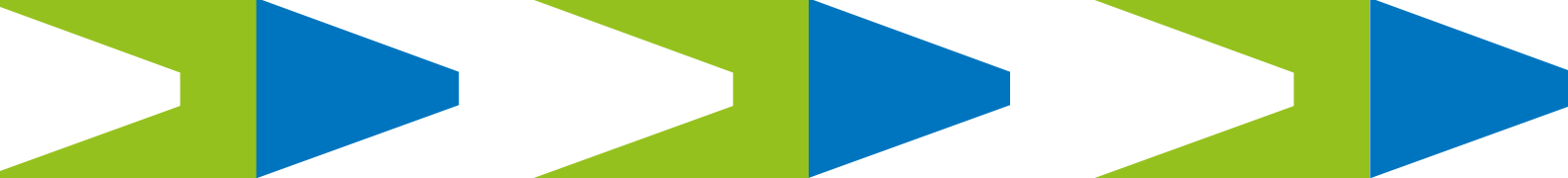
LESOPBOUW EN INSPIRATIE

Uiteraard zien de lessen van elke docent er verschillend uit: het is iets persoonlijks en is afhankelijk van de discipline en doelgroep. Tegelijkertijd zijn er leselementen die over disciplines heen bij veel verschillende docenten terugkomen. Zo is het aan het begin van de les belangrijk ruimte te hebben voor een incheckmoment met de leerlingen. Vervolgens wordt er vaak teruggesproken op iets wat eerder is behandeld en/of worden nieuwe technieken of thema's ingebracht. Hiermee wordt vervolgens op allerlei manieren gewerkt. Kunstvakdocenten sluiten hierbij aan op wat ze zien gebeuren bij een leerling of in een groep. Ook hebben ze veel aandacht voor reflectie en het leren van en met elkaar.

Kunstvakdocenten halen hun inspiratie overal vandaan. Meer dan vroeger is dat ook nodig om in de lessen aan te sluiten bij de behoeften van leerlingen. Waar voorheen vaste lespatronen ingezet werden, wordt het internet steeds vaker gebruikt als bron van inspiratie. Inspiratie komt ook vanuit de eigen culturele omgeving van kunstvakdocenten, samenwerking met andere kunstenaars, de uitvoerende kunstpraktijk of door wat leerlingen teruggeven. De kunstvakdocent moet openstaan voor invloeden en indrukken van buitenaf om aan te kunnen blijven sluiten bij wat leerlingen nodig hebben of leuk vinden.

AFSTEMMING OP WENSEN EN BEHOEFTE VAN DE DOELGROEP

Kunstvakdocenten in het non-formele cultuurveld hebben, anders dan kunstvakdocenten in het onderwijs, geen onderwijsprogramma met wettelijk vastgestelde kerndoelen en exameneisen. Zij hebben dan ook meer vrijheid om hun aanbod te bepalen en hun lessen in te vullen, zeker wanneer zij een eigen beroepspraktijk hebben. De kunstvakdocent bepaalt zelf de inhoud van de lessen, de volgorde en een doorgaande lijn. Enerzijds levert dit een prettige werkomgeving op waarin men eigen inbreng en creativiteit kwijt kan, maar het betekent ook dat het veel vraagt aan voorbereiding en flexibiliteit tijdens de les.

Helemaal vrij zijn kunstvakdocenten overigens niet, want zij moeten rekening houden met de wensen van hun leerlingen en wellicht ook aansluiten bij wat een leerling op school meekrijgt van het vak. Een kunstvakdocent heeft oog voor de overeenkomsten en verschillen tussen leerlingen, in een groep of tussen verschillende individuen, en weet op welke manier hier zo op ingespeeld kan worden dat iedereen mee kan doen. De werkzaamheden van kunstvakdocenten in het non-formele cultuurveld kenmerken zich dan ook door vraaggestuurdheid en maatwerk. De vraag kan van een individuele leerling afkomstig zijn, van een groep of vereniging, maar ook van de opdrachtgever of culturele instelling die de kunstvakdocent inhuurt of in dienst heeft.

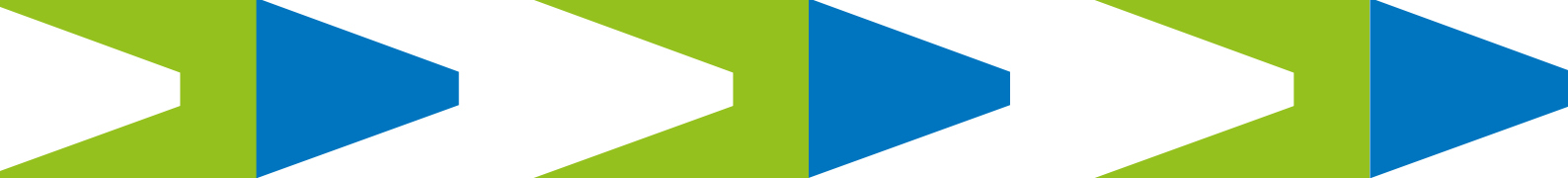
Het is voor kunstvakdocenten belangrijk om aan te sluiten bij de belevingswereld en het niveau van de doelgroep en daarbij moeten zij de eigen professionaliteit en expertise inzetten. De waarden en ervaring als kunstvakdocent zijn daarbij leidend. Zo lenen de kunsten zich bij uitstek om mensen te laten ervaren wat tijdsinvestering, concentratie en doorzettingsvermogen op kunnen leveren. Dat is een uitdaging, omdat met name kinderen en jongeren, mede onder invloed van social media en talentenjachten op tv, graag snel resultaat willen zien.

INDIVIDUEEL OF GROEPSVERBAND

Kunsteducatie in het buitenschoolse veld vindt zowel in groepen als individueel plaats. Welke aanpak het beste past is deels afhankelijk van de discipline. Zo geven veel muziekdocenten individueel les, waarbij er ruimte is voor gezamenlijke projecten of uitvoeringen met samenspel. In veel andere disciplines is het werken in groepsverband gebruikelijk. Naast praktische redenen, zoals financiële haalbaarheid of beleid van een centrum van de kunsten, draagt het gezamenlijk uitoefenen van een kunst ook bij aan het proces en de creatieve ontwikkeling. Leerlingen leren veel van elkaar door naar elkaars werk te kijken en door gezamenlijk te reflecteren op werk van anderen. Tenslotte verbindt kunst mensen, waarmee het ook een sociaal en maatschappelijk doel dient.

BEOORDELEN VAN PROCES EN PRODUCT

Een groot verschil ten opzichte van kunstvakdocenten in het onderwijs is dat er in het non-formele veld veel minder of geen sprake is van formele beoordelingen. In de vrijetijdsector stellen kunstvakdocenten doorgaans dan ook geen formele eisen aan de prestaties van leerlingen, bijvoorbeeld bij optredens of exposities, maar ze dagen hun leerlingen wel uit om niet te snel tevreden te zijn. Voor het bepalen van kwaliteit bieden de door de brancheverenigingen geformuleerde inhoudelijke

richtlijnen houvast, voor muziek (klassieke muziek en de harmonie- fanfare- en brassbandsector) zijn er landelijke diploma's.

Kunstvakdocenten streven naar kwaliteit, zowel van het proces als van het product. Zij zien het eindproduct vaak als onderdeel van het proces. Voor bepaalde leerlingen, zoals diegenen de ambitie hebben om door te stromen naar een hoger niveau in bijvoorbeeld een orkest of gezelschap, is het juist wel betekenisvol om naar een duidelijk eindproduct toe te werken dat voldoet aan bepaalde criteria. Bij cursussen en langdurige trajecten delen kunstvakdocenten hun leerlingen op niveau in (beginners, gevorderden). Daarmee hebben zij enige sturing op de kwaliteit van het eindproduct.

Kortom, het proces is dikwijls minstens zo belangrijk als een eindproduct. Reflectie op het proces biedt ruimte om stil te staan bij de persoonlijke ontwikkeling van de leerling en draagt bij aan de beleving die de leerling van het eindproduct heeft. Bij een vruchtbaar proces volgt vaak ook een beter eindproduct. Mede om die reden maken kunstvakdocenten expliciete afspraken, bijvoorbeeld door mensen te verplichten wekelijks les te nemen, omdat dit nodig is om vooruitgang te boeken.

Competenties van de kunstvakdocent

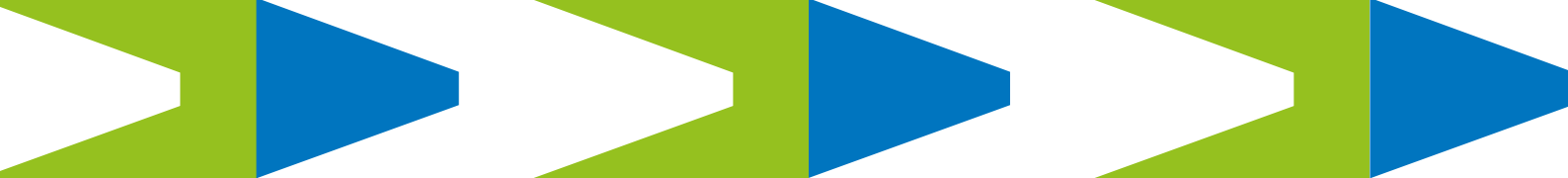
Professionals binnen de non-formele kunsteducatie zijn vaak creatieve duizendpoten die al van jongs af aan bezig zijn met hun discipline. In die kunstdiscipline blinken ze veelal uit en vervolgens loopt de route naar het kunstvakdocentschap veelal via de opleiding tot uitvoerend kunstenaar. Ze beschikken over vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische competenties. Hieronder staat beschreven wat die inhouden. Het gaat nadrukkelijk niet om een allesomvattende opsomming van competenties, maar om generieke competenties waarvan de docenten en beroepsverenigingen zelf vinden dat ze daarover moeten beschikken. Vakspecifieke en disciplinespecifieke competenties zijn via de opleidingen en beroepsverenigingen te vinden en mede daarom niet opgenomen in het beroepsprofiel.

VAKINHOUDELIJKE COMPETENTIES

Uiteraard zijn kennis van en vaardigheden voor het eigen vak belangrijke vereisten voor een kunstvakdocent. Een kunstvakdocent is in staat om leerlingen inspiratie te bieden en de waarde van het vak te laten zien. Zij vervullen daarmee een voorbeeldfunctie voor hun leerlingen.

Het is niet noodzakelijk, maar wel helpend als een kunstvakdocent ook zelf als uitvoerend professional werkt of heeft gewerkt. Afhankelijk van de discipline is het belangrijk om ervaring te hebben met presenteren, optreden of exposeren.

Een kunstvakdocent is actief betrokken bij de ontwikkelingen in het vak en blijft ook zelf zijn/haar kunstenaarschap ontwikkelen. Kunstvakdocenten weten daardoor wat belangrijke aspecten van het vak zijn en kunnen hun leerlingen inspireren. Zij zijn bezig met vernieuwingen in hun vak en passen die toe in hun lesaanbod. Ze durven daarbij buiten de eigen comfortzone te treden, bijvoorbeeld door een combinatie van kunstdisciplines aan te bieden via activiteiten die voor een kruisbestuiving zorgen.

VAKDIDACTISCHE COMPETENTIES

Het is essentieel om als kunstvakdocent te weten hoe je kennis en vaardigheden van het eigen vak overbrengt aan anderen. Het gaat dan om de fasering in het leren enerzijds, dus in welke volgorde kun je de leerlingen zaken aanleren, en anderzijds is het van belang om te weten wat je van elke leeftijdsgroep mag verwachten, zowel op basis van de cognitieve als de fysieke ontwikkeling. Een kunstvakdocent moet kunnen reageren, reflecteren en anticiperen op de ontwikkeling van een leerling en dus weten wat de volgende stap zou moeten zijn.

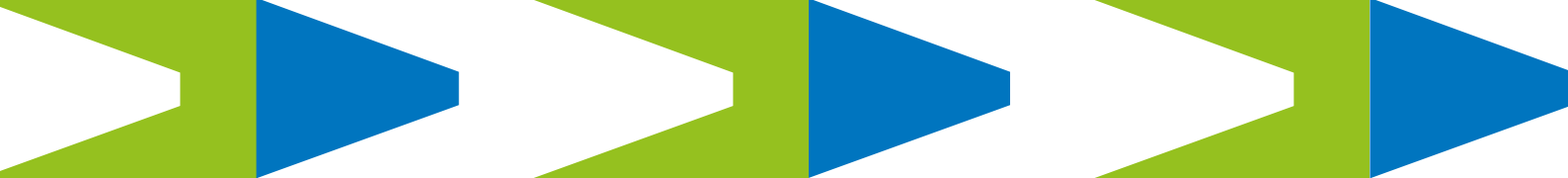
Voor vrijwel alle kunstvakdocenten is het van belang om goed om te kunnen gaan met groepen. Kennis van groepsdynamiek is met name voor de docenten in de podiumkunsten onontbeerlijk.

Verder moet een kunstvakdocent beschikken over differentiatievaardigheden. Een docent moet goed kunnen zien in welke fase van een leerproces een leerling zich bevindt en wat er nodig is om iemand verder te brengen.

PEDAGOGISCHE COMPETENTIES

Het aansluiten bij de kennis en vaardigheden, de belevingswereld en de wensen en behoeften van leerlingen is van essentieel belang voor kunstvakdocenten in het non-formele cultuurveld. Leerlingen krijgen de ruimte om zelf keuzes te maken en eigenaar te worden van het creatieve proces, de kunstvakdocent faciliteert deze ontwikkeling naar steeds meer zelfstandigheid en autonomie. De kunstvakdocent moet een antenne hebben voor de individuele leerbehoeften van leerlingen en flexibiliteit om de didactische aanpak steeds weer daarop af te stemmen. Het bieden van gepersonaliseerde feedback en het aanmoedigen van zelfreflectie zijn belangrijk.

Juist bij de kunsten kunnen experimenteren en leren dat fouten maken mag, intensief verbonden zijn met de persoonlijkheid en persoonlijke ontwikkeling van leerlingen. Een band kunnen opbouwen met leerlingen is mede daarom een belangrijke competentie waarover kunstvakdocenten moeten beschikken. Zowel het werken met individuele leerlingen als het werken met een groep vragen om een empathische houding en het openstaan voor anderen. Tegelijkertijd is de kunstvakdocent zich bewust van de kwetsbaarheid van de verhouding tussen leerling en docent en gaat hij/zij daar op een integere manier mee om.

Kunstvakdocenten die met kinderen en jongeren werken, zijn mede-opvoeders. Ze fungeren als rolmodel, niet alleen als vertegenwoordiger van de kunstdiscipline, maar ook door de manier waarop ze in het leven staan, omgaan met emoties en de normen en waarden die ze hebben. Kunstvakdocenten kunnen bovendien bewust opvoedkundige doelen nastreven, zoals plezier en zelfvertrouwen, groepsgevoel, vaardigheden en competenties en verantwoordelijkheidsgevoel.¹⁶

ONDERNEMERSVAARDIGHEDEN

Veel kunstvakdocenten hebben een eigen bedrijf, dus ondernemersvaardigheden zijn belangrijk. Dat houdt onder andere in: sterke organisatorische vaardigheden hebben, een ondernemersplan kunnen schrijven, subsidieaanvragen en begrotingen kunnen maken, administratieve en boekhoudkundige vaardigheden hebben, in staat zijn om het eigen aanbod rendabel te maken, over marketing en PR-vaardigheden beschikken. En uiteraard moeten kunstvakdocenten weten hoe ze hun doelgroep kunnen bereiken en aan zich kunnen binden.

Het kan een uitdaging zijn om als kunstvakdocent vast te houden aan de eigen passie en intenties, ook als de omstandigheden wisselen en er wellicht praktische en financiële redenen zijn om daarvan af te wijken. Als kunstvakdocent is het daarom belangrijk om een heldere missie en visie te hebben en deze op een adequate manier te vertalen naar de actuele beroepspraktijk en in het eigen aanbod.

Naast lesgeven besteden kunstvakdocenten ook veel tijd aan de organisatie van exposities, uitvoeringen en voorstellingen. Ze moeten daarom een netwerk in kaart kunnen brengen en onderhouden, gezamenlijk kunnen optrekken in een collectief en zich bewust zijn van de culturele omgeving.

Werken in de non-formele cultuureducatie vraagt om organisatorische vaardigheden, bijvoorbeeld als het gaat om het afstemmen van verschillende agenda's in combinatie met beschikbaarheid van ruimten, collega's en leerlingen. Een kunstvakdocent moet goed kunnen plannen en organiseren, maar ook flexibel, vindingrijk en vastberaden zijn als de omstandigheden dat vereisen. Hij/zij moet snel kunnen schakelen en in staat zijn om te improviseren.

¹⁶ Kunstvakdocent, artistiek begeleider of vrijwilliger? Dan ben je ook medeopvoeder! - LKCA

De beroepspraktijk van de kunstvakdocent

WERKOMSTANDIGHEDEN

De non-formele kunsteducatie is een uitdagend veld om in te werken als docent. Zeker met de verdere afname van organisaties als centra voor de kunsten en lokale muziekscholen raakt het aanbod van kunst en cultuur op veel plaatsen versnipperd.¹⁷ Kunstvakdocenten geven vaak via verschillende organisaties en aan verschillende doelgroepen les en zijn daarnaast nog regelmatig actief op uitvoerend niveau. Daar biedt dit werkveld, meer dan bijvoorbeeld het onderwijs, veel ruimte voor.

WERKTIJDEN

Kunstvakdocenten in het buitenschoolse veld werken veelal rond het einde van de middag, in de avonden en in de weekenden. De werktijden zijn wisselend, afhankelijk van de combinatie van banen, de mate waarin iemand op uitvoerend vlak actief is en de mate waarin iemand aan organisaties is verbonden. Op basis hiervan kan ook de werkdruk variëren: soms zijn er meer uitvoeringen en repetities of er zijn meer of minder leerlingen of cursisten.

DE POSITIE VAN DE KUNSTVAKDOCENT

Veel kunstvakdocenten vinden de artistieke en maatschappelijke waarde van hun werk dermate groot dat zij de economische waarde daaraan ondergeschikt maken. Zij ontlenen veel plezier aan het bezig zijn met hun vak en moeten tegelijkertijd een eigen inkomen genereren. Ze werken daardoor soms veel meer uren of voor een lager tarief dan passend is, bijvoorbeeld ten opzichte van de CAO Kunsteducatie¹⁸.

¹⁷ [Aantal centra voor de kunsten - Boekmanstichting](#)

¹⁸ <https://www.cultuurconnectie.nl/onderwerpen/werkgeverszaken/cao-kunsteducatie>

ARBEIDSVORWAARDEN

Voor werknemers van organisaties die onder de cao Kunsteducatie vallen of deze volgen zijn de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden meestal goed geregeld. Bij organisaties in het non-formele cultuureducatieveld die geen passende cao volgen zijn de arbeidsvoorwaarden niet altijd op orde. Dat komt mede door de versnippering in het aanbod en de toename van het zzp-schap, maar het geldt ook voor kunstvakdocenten die voor of vanuit een organisatie werken. Cao's worden niet altijd gehanteerd bij de vaststelling van uurtarieven en lang niet alle uren die kunstvakdocenten werken, worden vergoed. Aandacht voor fair pay in de sector is groeiende en dat is hard nodig (zie ook hierna: Fair Practice Code). Secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals verlofregelingen of vergoedingen van reiskosten en reistijd, zijn vaak afwezig of laten te wensen over.

ZZP-SCHAP

Wanneer een kunstvakdocent zelfstandig is, dan is het zaak om een uurtarief vast te stellen waarbij ook rekening is gehouden met zaken als verzekeringen voor ziekte en arbeidsongeschiktheid, pensioen en kantoor- en administratielasten.

VERHOUDING TOT OPDRACHTGEVERS

Een deel van de zelfstandige kunstvakdocenten in het non-formele cultuurveld werkt in opdracht of in dienst van een organisatie. Dat biedt voordelen wat betreft het regelen van randvoorwaarden, zoals ruimte en materialen, contact met collega's en deskundigheidsbevordering. Als kunstvakdocent is het belangrijk om bij het werken voor een organisatie voorwaarden te stellen aan de werkomstandigheden en de vergoedingen, zodat de genoemde randvoorwaarden om les te geven in orde zijn. Idealiter worden deze afspraken gemaakt in een open dialoog tussen de kunstvakdocent en de opdrachtgever. In de praktijk blijkt dit door intermediaire schakels en een scheve machtsverhouding niet altijd realistisch. Als kunstvakdocent is het dan ook belangrijk om over goede onderhandelingsvaardigheden te beschikken en initiatiefrijk te zijn.

BELANGENORGANISATIES

Voorlichting over prijsstellingen ('fair pay') is belangrijk. Beroepsverenigingen kunnen hier een rol in spelen, maar ook het raadplegen van de cao, een netwerk of collega's kan inzicht bieden in tariefrichtlijnen. Een voorbeeld hiervan is de 'Handreiking Tarieventool voor zelfstandige kunstprofessionals en hun

opdrachtgevers'.¹⁹ Het ontbreekt aan een centrale belangenorganisatie voor de kunstvakdocenten in het non-formele cultuurveld. Wel werkt een aantal partijen samen in de Creatieve Coalitie, een koepelvereniging voor professionals die werkzaam zijn in de culturele en creatieve sector.²⁰

SAMENWERKING MET COLLEGA'S

Uit de gesprekken blijkt dat kunstvakdocenten de kwaliteit van het aanbod kunnen versterken door samen met collega's te sparren, aanbod te creëren en faciliteiten te delen. Bovendien geeft samenwerking een inhoudelijke inbedding voor kunstvakdocenten die vooral voor zichzelf werken. Dat geldt zowel voor samenwerking met collega's binnen dezelfde discipline als daarbuiten.

Kunstvakdocenten die als zzp'er werken, kunnen samenwerken door zich aan te sluiten bij een cultureel netwerk of platform of door zelf andere zzp'ers op te zoeken. Samenwerking als zzp'er heeft voor- en nadelen. Het kan zelfstandigen veel brengen doordat het bijdraagt aan zichtbaarheid, bijvoorbeeld door samen iets te organiseren of aan PR te doen, waardoor potentiële leerlingen het aanbod beter in beeld hebben. Nadelig is dat het tijd en energie kost en door onderlinge concurrentie lastig kan zijn.

Samenwerking is iets gemakkelijker te realiseren voor kunstvakdocenten die verbonden zijn aan een organisatie. Het is belangrijk dat samenwerking dan wordt gefaciliteerd, om te voorkomen dat het als onbetaalde overuren bovenop het uitgebreide takenpakket van de kunstvakdocent terechtkomt.

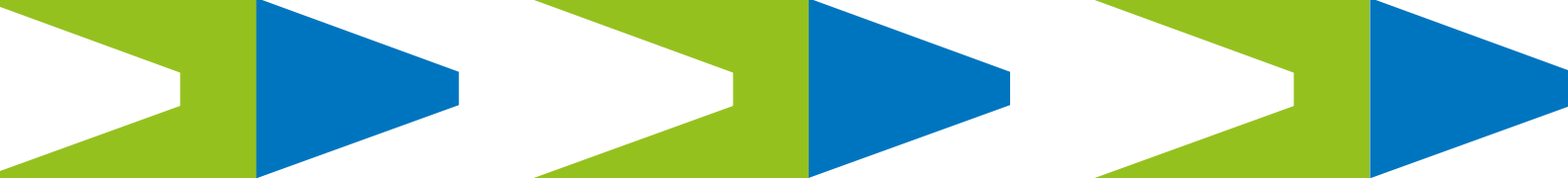
OMGEVINGSGERICHTHEID

LOKALE CONTEXT

Kunstvakdocenten in de vrijetijdssector geven les binnen een lokale context en hebben te maken met ontwikkelingen en gebeurtenissen die daar plaatsvinden. Zij verhouden zich daartoe in een actieve rol. Dat is in de eerste plaats belangrijk om werk en opdrachten te verkrijgen. Een kunstvakdocent signaleert ontwikkelingen

¹⁹ Zie ook het programma FairPACCT van platform ACCT, dat in het kader van de Fair Practice Code voor verschillende kunstdisciplines hulpmiddelen deelt om de Fair Practice Code toe te passen in de praktijk. Er zijn verschillende tariefrichtlijnen, zoals de rekentool van PACCT en de tariefchecker van de Kunstenbond. Zie in het bijzonder de Handreiking Tarieventool voor zelfstandige kunstprofessionals en hun opdrachtgevers.

²⁰ Zie: <https://www.decreatievecoalitie.nl/>

in vraag en aanbod in de regio, in het werkveld en in de discipline. Hij/zij weet deze ontwikkelingen te vertalen naar de eigen lespraktijk. Kunstvakdocenten zijn echter ook ambassadeurs en voelen zich verantwoordelijk voor de continuïteit van hun vak en voor kunst en cultuur in het algemeen. Vanwege de maatschappelijke betekenis van kunst en cultuur heeft de kunstvakdocent ook een belangrijke rol bij het stimuleren van sociale betrokkenheid.

RELATIE BINNEN- EN BUITENSCHOOLS

Een kunstvakdocent in de non-formele cultuureducatie voor kinderen en jongeren zorgt voor waardevolle verbindingen met het binnenschoolse aanbod. Dat kan op individueel niveau door datgene wat een individuele leerling op school krijgt in de buitenschoolse les te verrijken en te verdiepen. De leerling is dan degene op wie de kunstvakdocent zich richt. Daarnaast kan een kunstvakdocent die buitenschoolse lessen of activiteiten verzorgt, op schoolniveau een verbinding tot stand brengen tussen datgene wat de leerlingen op school krijgen en datgene wat hij/zij de leerlingen mee wil geven. Afstemmen met de school (icc-coördinator in het po en kunstvakdocenten/cultuurcoördinator in het vo) is daarvoor noodzakelijk. Een losse workshop of activiteit kan naadloos aansluiten bij een lessenreeks of leerlijn op school of leerlingen juist bewust iets heel anders laten zien of meemaken. Een en ander is afhankelijk van de keuze van de school. De kunstvakdocent reikt ideeën aan en laat de school zien wat er mogelijk is. Op die manier kan innovatie de school binnenkomen en kan het binnenschoolse culturele aanbod vernieuwd worden. Borging van de bijdragen van de kunstvakdocent in het buitenschoolse is van belang, zodat niet elk schooljaar het wiel opnieuw uitgevonden hoeft te worden.

Kunstvakdocent van de toekomst

Niet alleen de positie van de kunstvakdocent in de vrijetijdssector is veranderd, met name door bezuinigingen, maar er zijn ook ontwikkelingen aan de vraagzijde. Kunstbeoefenaars hebben andere wensen en behoeften dan voorheen. Zo willen zij zich steeds minder vaak voor langere tijd binden en zijn er onlinevormen van kunstbeoefening gekomen.²¹ Bovendien winnen nieuwe disciplines en cross-overs aan populariteit. Een andere belangrijke ontwikkeling is de toenemende aandacht voor het aansluiten bij de interesses, belevingswereld, talenten, ontwikkeling en cultuur van leerlingen in relatie tot diversiteit en inclusie. Tenslotte zijn er, mede vanwege de afname van het aantal culturele instellingen waar kunstvakdocenten aan verbonden zijn, zorgen over de toekomst. Hierbij gaat het voornamelijk over de werkomstandigheden in het werkveld en over de toegankelijkheid van kunst en cultuur voor een brede doelgroep.

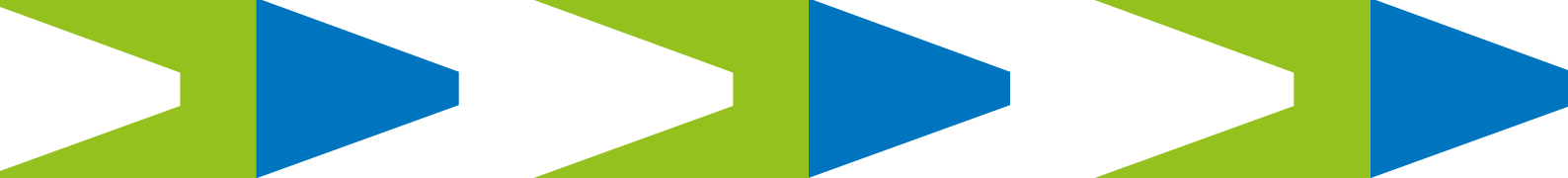
NIEUWE DISCIPLINES

Naast een veranderende aanpak komen er ook steeds nieuwe disciplines op; denk aan rap, urban dance, music of black origin, foto, film, AI-toepassingen, creatieve technologie. Hiermee staat ook een nieuwe groep kunstvakdocenten op, met andere achtergronden, interesses en (vormen van) opleidingen. Het is voor kunstvakdocenten van zowel traditionele, huidige als toekomstige disciplines waardevol elkaar te ontmoeten en van elkaar te leren. Voor kunstvakdocenten in nieuwere disciplines kan een groei van het vak betekenen dat er meer zichtbaarheid en aandacht voor komt, zowel bij leerlingen, bij opleidingen en instituten als bij subsidiemogelijkheden.

DISCIPLINEOVERSTIJGEND (SAMEN)WERKEN

Integraal en discipline-overstijgend werken is een ontwikkeling die naar verwachting steeds meer zal toenemen, zeker in combinatie met nieuwe disciplines. Ook voor kunstvakdocenten die werkzaam zijn in de meer traditionele disciplines

²¹ Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2020). *Arbeidstevredenheid van buitenschoolse kunstdocenten en artistiek begeleiders. Prachtig vak in een falende markt*. LKCA en IVA.

kan samenwerking met andere disciplines een nieuwe impuls aan hun werk geven. Het is aan kunstvakdocenten om mogelijkheden te zien en te benutten en tegelijkertijd het eigene te behouden. Om interdisciplinair te kunnen werken, moet een docent openstaan voor andere disciplines en zich er enigszins in verdiepen.

OMGANG MET TECHNOLOGISCHE EN DIGITALE ONTWIKKELINGEN

Een andere belangrijke trend is de steeds groter wordende rol van het internet. Er is online steeds meer te vinden en te leren. Online cursussen en andere activiteiten, zoals het bekijken van online voorbeelden of instructies, zijn inmiddels gebruikelijk bij de beoefening van kunstzinnige, creatieve en muzikale activiteiten. Bijna een derde van de beoefenaars van kunstzinnige activiteiten leert online.²² Daarnaast zijn internet en sociale media veelgebruikte podia om eigen werk te tonen, met name voor de beoefenaars die schrijven, fotograferen, filmen, tekenen, schilderen, beeldhouwen, naaien en knutselen.

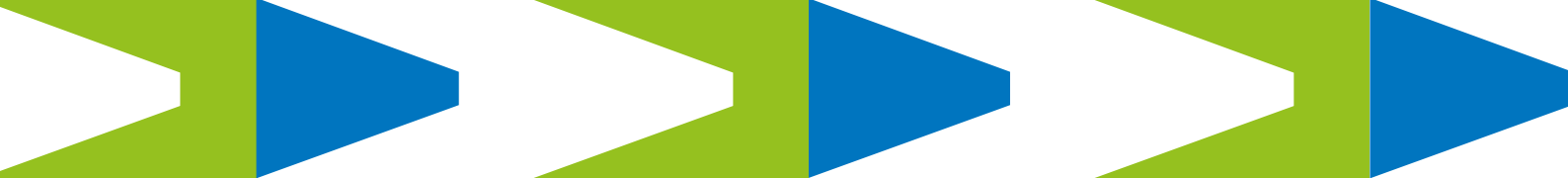
Voor kunstvakdocenten zijn technologische en digitale ontwikkelingen een kans om hun vakgebied te vernieuwen en uit te breiden. Denk hierbij aan AI-toepassingen in de kunsten. Digitale ontwikkelingen vergroten tevens het bereik van kunst en cultuur, waardoor mensen op een laagdrempelige manier met kunstbeoefening kunnen starten. Cursisten komen mede daardoor anders binnen bij de professionals: ze hebben al eens het een en ander gezien, gehoord of geprobeerd en nemen meer eigen ideeën mee. De meerwaarde van de kunstvakdocent in vergelijking met online aanbod is dat zij leerprocessen begeleiden, op de behoeften inspelen, feedback op de voortgang geven en leerlingen bij elkaar brengen, bijvoorbeeld voor samenspel.

Voor kunstvakdocenten is het steeds meer van belang om op de hoogte te blijven van technologische trends en digitale tools. Door in te spelen op digitale ontwikkelingen kan de kunstvakdocent de leerervaring van cursisten verrijken. Het is daarbij belangrijk dat docenten een kritische houding aannemen ten opzichte van technologie, waarbij ze de balans vinden tussen gebruikmaken van innovatie, bescherming van creativiteit en het waarborgen van veiligheid en integriteit.

INCLUSIE EN DIVERSITEIT

In 2019 is de Code Diversiteit en Inclusie voor de cultuursector gelanceerd (zie: Code Diversiteit & Inclusie). Dit document geeft handvatten om de cultuursector meer

²² Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2023). *Kunstzinnig, creatief en muzikaal in de vrije tijd*. Monitor Amateurkunst 2023. LKCA en IVA.

divers en inclusief te maken. Kunstvakdocenten dragen actief bij aan diversiteit en inclusie in hun vakgebied door een cultuur te creëren waarin elke leerling zich gerespecteerd, gerepresenteerd en gehoord voelt. Dit begint met het bewustzijn van hun eigen onbewuste vooroordelen en het streven naar een cultuursensitieve benadering.

Door differentiatie toe te passen kan een kunstvakdocent aansluiten bij de diverse interesses, belevingswerelden en culturen van leerlingen. Daarnaast is het essentieel dat lesmateriaal verschillende groepen representeert en dat de leeromgeving veilig en inclusief is. Rolmodellen en goede voorbeelden dragen bij aan het bevorderen van een inclusieve cultuur. Door een oprechte interesse in de ander en het bevorderen van creatief zelfvertrouwen, kunnen kunstvakdocenten leerlingen van diverse achtergronden helpen hun verhalen te vertellen en hun talenten te ontwikkelen.

Met de opkomst van nieuwe disciplines worden zowel nieuwe docenten als nieuwe groepen leerlingen aangesproken. Het is van belang oog te hebben voor wat dit betekent en hoe initiatieven aan elkaar verbonden kunnen worden. Door goed te luisteren en open te staan voor nieuwe ideeën en initiatieven kan ruimte geboden worden waarin ieder op een passende manier kunst en cultuur kan beoefenen en doceren.

Tenslotte is het in het kader van inclusie belangrijk aandacht te hebben voor de toegankelijkheid van kunst- en cultuureducatie. Als kunstvakdocent, zeker als zelfstandig docent, kan men hier niet altijd volledig invloed op uitoefenen. De context, zoals de mate waarin gemeenten financiële hulp verlenen, speelt hierbij ook een rol. Als kunstvakdocent is het belangrijk om je in ieder geval bewust te zijn van de drempels (financieel, maar ook cultureel of anderzijds) die mensen kunnen ervaren om gebruik te maken van het aanbod.

TOEKOMSTIGE WERKVELD EN POSITIE VAN DE KUNSTVAKDOCENT

Er zijn veel zorgen over de positie van kunstvakdocenten in het non-formele cultuurveld, met name door de toename van kunstvakdocenten die (al dan niet gedwongen door omstandigheden) als zzp'er werken. Niet alle kunstvakdocenten hebben de wens om ondernemer te zijn met alle werkzaamheden die daarbij komen kijken. Opleidingen hebben een rol in het informeren en voorbereiden van studenten als het gaat om hun toekomstige beroepspraktijk.

KWALITEIT EN CONTINUÏTEIT VAN KUNST EN CULTUUR

Volgens de geïnterviewden ontbreekt het aan lokale en regionale overkoepelende organisaties met een duidelijke visie en missie die zorg dragen voor een compleet, continu aanbod dat afgestemd is op wensen en behoeften. Dat zorgt voor versnippering en weinig continuïteit van het aanbod waar potentiële deelnemers bovendien niet altijd goed zicht op kunnen krijgen.

Het grote aantal kunstvakdocenten dat als zzp'er niet verbonden is aan een organisatie, maakt het aanbod kwetsbaar. Zij bepalen grotendeels, los van elkaar, hoe hun aanbod eruitziet. Er is geen overkoepelende instantie die zich houdt op de kwaliteit en continuïteit van het aanbod. Per gemeente of regio zijn er subsidieregelingen die elk andere voorwaarden stellen. Bovendien is de vraag wie verantwoordelijk is voor de investeringen in de verdere ontwikkeling van relatief nieuwe gebieden, zoals film of nieuwe media, en voor professionele doorontwikkeling.

Beleidsontwikkelingen

DE DRIE CULTURELE CODES

In 2023 gaf de Raad voor Cultuur advies aan het ministerie van OCW over de toepassing van drie belangrijke codes met betrekking tot fatsoenlijk werkgeverschap: de Fair Practice Code, de Code Diversiteit en Inclusie, en de Governance Code Cultuur. De komende jaren zullen deze codes invloed hebben op hoe de culturele en creatieve sector omgaat met arbeidsverhoudingen, arbeidsomstandigheden en arbeidsvoorwaarden.

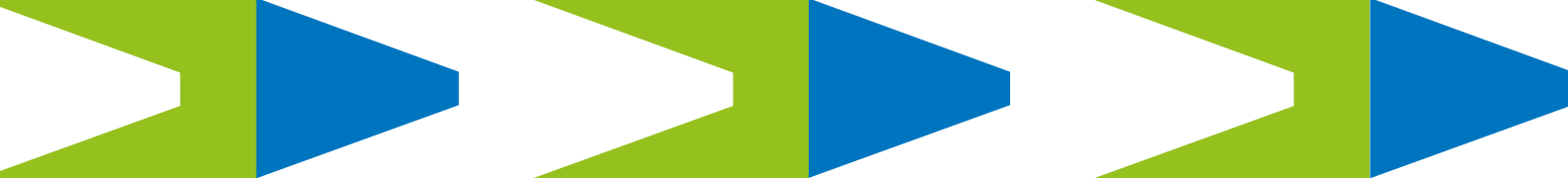
FAIR PRACTICE CODE

De Fair Practice Code is een gedragscode voor ondernemen en werken in de kunst, cultuur en de creatieve industrie. Deze code biedt handvatten voor hoe de sector samen tot een toekomstbestendige arbeidsmarkt en beroepspraktijk komt. Er is daarbij aandacht voor drie principes: een eerlijke economische keten (Fair Chain), eerlijke betaling van kunstenaars en creatieven (Fair Pay) en het toekennen van een eerlijk deel van de opbrengsten (Fair Share). Verder is de Fair Practice Code gebouwd op vijf kernwaarden: solidariteit, duurzaamheid, transparantie, diversiteit en vertrouwen.²³

CODE DIVERSITEIT & INCLUSIE

Op 1 november 2019 werd de Code Diversiteit en Inclusie (Code D&I) voor de cultuursector gelanceerd. Die vraagt om verandering die “moet leiden tot meer diversiteit en een inclusieve cultuur, waarin we met elkaar die meerstemmigheid omarmen, en waar iedereen zich thuis voelt, gerespecteerd en gehoord wordt en aan mag schuiven.” De Code D&I onderscheidt diversiteit op vier onderdelen (de 4 p’s): in het programma (aanbod, programmering, productie), onder het publiek (bezoekers en gebruikers), in het personeel en bij partners (personen en organisaties waarmee wordt samengewerkt). Ook is er aandacht voor inclusie: hoe inclusief is de organisatie? Wordt iedereen gelijk behandeld en wordt diversiteit

²³ <https://fairpracticecode.nl/>

benut? Voorwaarden voor diversiteit en inclusie zijn: een cultuursensitieve docent, een veilige leeromgeving en het bewustzijn van docenten van hun onbewuste vooroordelen.²⁴

GOVERNANCE CODE CULTUUR

De Governance Code Cultuur geeft richtlijnen voor goed, verantwoord en transparant bestuur van en door culturele organisaties en het toezicht daarop. Aan de hand van acht principes biedt de code handvatten en aanbevelingen om culturele organisaties te versterken en de sector gezond te houden.²⁵

MEERJARENBRIEF: DE KRACHT VAN CREATIVITEIT 2023-2025

In de meerjarenbrief 2023-2025 (De kracht van creativiteit)²⁶ informeert voormalig staatssecretaris Uslu (OCW) de Tweede Kamer over de investering in de sectorontwikkeling en -vernieuwing van amateurkunst. In de meerjarenbrief en de plannen van de staatssecretaris komen aanbevelingen terug van het adviesrapport Revitalisering Amateurkunst. De staatssecretaris pleit voor een Nationaal Akkoord Amateurkunst, met daarin (hernieuwde) afspraken tussen het ministerie, de provincies en de gemeenten over een structurele, samenhangende aanpak van de ondersteuning van amateurkunstgroepen. Voor het Nationaal Akkoord Amateurkunsten worden in 2023 en 2024 middelen beschikbaar gesteld voor een pilot. De pilot zal onderzoeken welke richting de sector moet inslaan vanaf 2025. Verdere doelen van de pilot zijn het inhoudelijk versterken van amateurkunstbeoefening en cultuureducatie, versterking van de landelijke disciplineondersteuning en het structureel versterken van de ondersteuningsstructuur en infrastructuur door middel van samenwerking.

BELEIDSPROGRAMMA CULTUUREDUCATIE MET KWALITEIT (CmK)

Het programma Cultuureducatie met Kwaliteit²⁷ ging van start in 2013 en kent inmiddels de derde periode van vier jaar. In eerste instantie richtte het programma zich uitsluitend op het primair onderwijs (inclusief speciaal onderwijs), later is dit uitgebreid naar de voorschoolse en buitenschoolse educatie, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs.

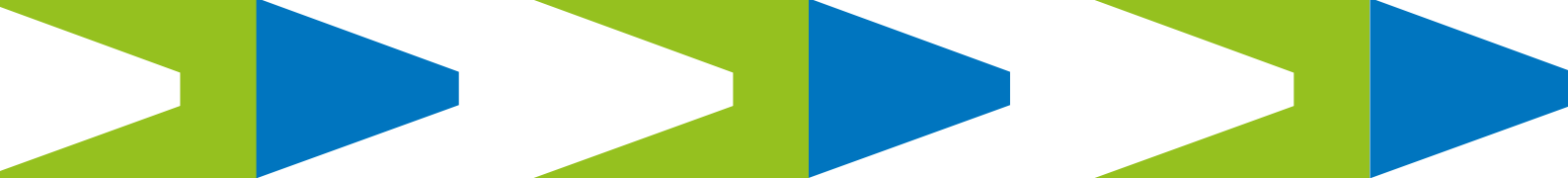
De meeste ervaring is in de afgelopen jaren opgedaan in het basisonderwijs, met name met het ontwikkelen van doorlopende leerlijnen, professionalisering van

²⁴ [Code Inclusie & Diversiteit in cultuursector - Code Diversiteit & Inclusie](#)

²⁵ [Governance Code Cultuur – Cultuur Ondernemen](#)

²⁶ [Meerjarenbrief De kracht van creativiteit](#)

²⁷ [Cultuureducatie met Kwaliteit](#)

leerkrachten en de samenwerking van scholen met culturele instellingen. Door het programma is meer samenwerking tot stand gekomen tussen culturele instellingen en scholen en culturele activiteiten zijn beter ingebed in het schoolprogramma. Doorlopende leerlijnen vormen een voortdurend aandachtspunt in de samenwerking tussen onderwijs en de culturele aanbieders. Kansengelijkheid en inclusie zijn de speerpunten van het huidige programma, evenals een sterkere verbinding tussen het binnen- en buitenschoolse cultuuronderwijs.

BELEIDSPROGRAMMA SCHOOL EN OMGEVING

Kinderen en jongeren kunnen hun talenten het beste ontwikkelen in een stimulerende omgeving. Het landelijk programma School en Omgeving van het ministerie van OCW startte daarom in 2022 met het verrijken en verbreden van het binnen- en buitenschoolse aanbod om zo kinderen en jongeren maximale ontwikkelingskansen te bieden.²⁸ De subsidieregeling School en Omgeving 2023-2025 heeft als doel meer leerlingen een buitenschools aanbod aan te bieden. Dit aanbod moet passen bij de lokale behoefte en omgeving, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen, ongeacht hun thuissituatie of omgeving. Daarnaast helpt het hen om vaardigheden te ontwikkelen voor meer kansengelijkheid in het onderwijs en een gelijkwaardige deelname aan de maatschappij.²⁹ Hiervoor werken coalities van scholen (po en vo), gemeenten en partijen rondom een school of in de wijk samen aan een brede leer- en leefomgeving voor kinderen met (een risico op) onderwijsachterstanden. Coalities konden via de subsidieregeling School en Omgeving geld aanvragen om de samenwerking te bevorderen en de toename van het extra aanbod te bewerkstelligen. Alleen coalities van scholen met leerlingen met de hoogste onderwijsachterstandsscores konden een aanvraag doen. Schoolvestigingen bieden buitenschoolse activiteiten aan, zodat leerlingen in een stimulerende omgeving hun talenten kunnen ontwikkelen op het gebied van sport, cultuur, cognitieve ontwikkeling, sociale ontwikkeling, oriëntatie op jezelf of oriëntatie op de wereld. Activiteiten in het extra aanbod kunnen zowel buiten als binnen schooltijd plaatsvinden. Uit de eerste subsidieronde bleek dat 40 procent van de 'voorlopers'-coalities en 34 procent van de 'doorgroeiers' cultuur als ontwikkelingsgebied had gekozen, waarbij aangetekend moet worden dat coalities voor meer dan één ontwikkelgebied konden kiezen.³⁰

²⁸ [School en Omgeving – Ministerie van OCW.](#)

²⁹ [School en omgeving 2023-2025 | Subsidie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen \(dus-i.nl\)](#)

³⁰ [Infographic School en omgeving - aanvraagronde najaar 2022.](#)

BEROEPSPROFIEL KVDO

In het najaar van 2023 heeft, vooruitlopend op het voorliggende document, het KVDO een beroepsprofiel ontwikkeld voor de kunstvakdocent in het binnen- en buitenschoolse werkveld. In dit document worden trends, uitdagingen en ambities beschreven rondom de thema's visie, verbinding, systeem, professionalisering en samenwerking.³¹ Waar mogelijk is in dit beroepsprofiel gebruikgemaakt van de inzichten in het beroepsprofiel van het KVDO.

³¹ Copini, E. (2023). Het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in VO en buitenschools. In opdracht van het KVDO.

Bijlage overzicht bestudeerde documenten en websites

DOCUMENTEN

Arnoldus, M. (2023). *Niet vergoede werkzaamheden. Aandachtspunt voor fair pay van kunstprofessionals in cultuureducatie en amateurkunst*. Platform ACCT.

Copini, E. (2023). *Het beroepsprofiel van de kunstvakdocent in VO en buitenschools*. In opdracht van het KVDO.

Cultuurconnectie (2024). *CAO Kunsteducatie 2024*. Cultuurconnectie.

Deekman, A., Witte, A., Marinelli, C. & Van den Eijnden, J. (2020). *Arbeidstevredenheid van non-formals en collectieven. Hoe tevreden (of niet) zijn autodidacte kunstprofessionals en kunstdocentcollectieven met hun werk?* LKCA.

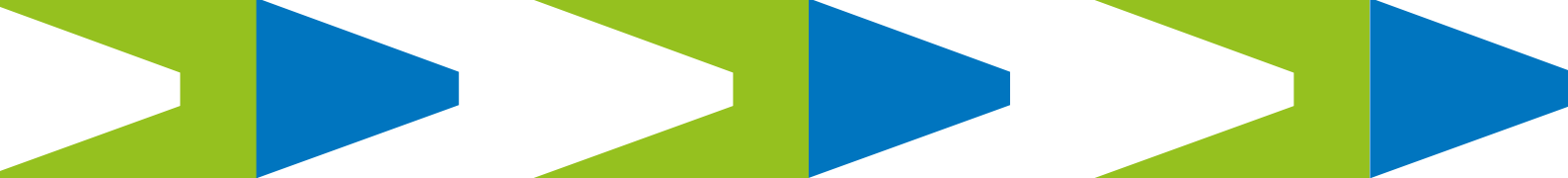
De Jong, J. Kolsteeg, J. & Schram, N. (2022). *Kunstenaars stoppen niet - maar de positie van veel culturele zzp'ers is wel precair. Onderzoek naar de beroepspraktijk en biotoop van zelfstandige kunstdocenten en artistiek begeleiders*. LKCA.

Ditzhuijzen, J. van, Grinsven, S. van & Groot, N. de (2018). *Wat werkt bij culturele interventies voor ouderen. Hoe kunst kan bijdragen aan positieve gezondheid*. Movisie.

Doctor, I., Smit, I. & Roorda, P. (2016). *Kunstprofessional in de actieve cultuurparticipatie. Een schets van de beroepspraktijk*. LKCA.

Hoex, J., Vlaardingebroek, S., Balledux, M., Speetjens, P. & Vink, C. (2022). *Opgroeien doe je samen. Bouwen aan een stevige pedagogische basis*. Nederlands Jeugdinstituut.

LKCA (2023). *Raamleerplan kaderopleiding Theaterregisseur voor de Amateurkunst 2023*.

Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2020). *Arbeidstevredenheid van buitenschoolse kunstdocenten en artistiek begeleiders. Prachtig vak in een falende markt*. LKCA en IVA.

Neele, A., Mariën, H. & Zernitz, Z. (2023). *Kunstzinnig, creatief en muzikaal in de vrije tijd. Monitor Amateurkunst 2023*. LKCA en IVA.

WEBSITES

<https://www.lkca.nl/tax/non-formeel-leren/>

[Arbeidstevredenheid non-formals en collectieven - LKCA](#)

[Wat is fair practice? Beroepkunstenaar.nl](#)

[Fair pay – De kunstenbond.nl](#)

[Fair Practice Code](#)

[Beroepspraktijk - Cultuurmonitor](#)

[Onderzoek naar adaptief vermogen van leraren - ExpeditieLerarenAgenda](#)

[Code Inclusie & Diversiteit in cultuursector - Code Diversiteit & Inclusie](#)

[School en Omgeving – Ministerie van OCW.](#)

[School en omgeving 2023-2025 | Subsidie | Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen \(dus-i.nl\)](#)

[Infographic School en omgeving - aanvraagronde najaar 2022](#)

[Kamerbrief over voortgang arbeidsmarktbeleid culturele en creatieve sector](#)

[Meerjarenbrief - De kracht van creativiteit van staatssecretaris Uslu \(OCW\)](#)

[Talentontwikkeling – SLO](#)

[Access for all! Ook voor autodidacten in de kunsteducatie](#)

[Stappen in de culturele ontwikkeling van jongeren – De cultuurloper](#)

[Hoe bereik je jongeren? - LKCA](#)

[European Association for Education of Adults](#)

[Governance Code Cultuur – Cultuur Ondernemen](#)

[CAO Kunsteducatie](#)

Colofon

Beroepsprofiel kunstprofessional non-formele cultuureducatie

AUTEURS (SARDES)

Carlijn Waaijer, Marinka Willemsen en Karin Hoogeveen

BEGELEIDINGSCOMMISSIE (LKCA)

Huub Braam, Jan van den Eijnden en Ronald Kox

Dit beroepsprofiel is ontwikkeld door Sardes in opdracht van LKCA en maakt onderdeel uit van een serie van beroepsprofielen van de kunstprofessional in cultuureducatie en cultuurparticipatie.

EINDREACTIE

SopluTekst

VORMGEVING

Taluut, Utrecht

UITGEVER

LKCA

Postbus 452

3500 AL Utrecht

030 711 51 00

info@lkca.nl

www.lkca.nl

LKCA wil ervoor zorgen dat iedereen goede cultuureducatie krijgt (op school én in de vrije tijd) en dat iedereen kan meedoen aan culturele activiteiten.

LKCA biedt publicaties zo toegankelijk mogelijk aan. Neem contact met ons op bij ontoegankelijke informatie via info@lkca.nl.

©LKCA en Sardes, Utrecht, november 2024

